

Підготовка майбутнього педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання

У статті розкрито особливості підготовки майбутніх педагогів до реалізації особистісно орієнтованого навчання. Визначено основні компоненти готовності студентів до такого навчання, як от: мотиваційний, змістовий, методичний. Мотиваційний компонент, зокрема передбачає сформованість мотивів і цілей особистісно орієнтованої педагогіки; змістовий – спрямований на системне оволодіння знаннями особистісно орієнтованого навчання із дисциплін педагогічного і предметно-методичного циклів, а методичний компонент націлює на технологічні вміння в контексті вищезазначеного навчання. Висвітлено педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх вчителів до особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: майбутній педагог, особистісно орієнтоване навчання, компоненти готовності, педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах розбудови держави, національної школи суспільство не влаштовує існуючий рівень готовності випускників педагогічних навчальних закладів до професійної діяльності. Демократичні процеси в країні вимагають використання нових методів підготовки вчителя, котрий покликаний втілювати в життя основи якісних змін вітчизняної системи освіти. Перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних університетів щодо підготовки майбутніх педагогів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися би до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності [5].

Нові економічні відносини не можуть не впливати на всі сфери життя України. Соціальна потреба у педагогах нового типу є природною. Однак складний етап реформ, непрості економічні умови негативно впливають на статус учителя в суспільстві. Незважаючи на всі труднощі, вітчизняній школі потрібні педагоги-професіонали, які глибоко знають свій предмет, мають добру фундаментальну та психолого-педагогічну підготовку, професійну ерудицію, високу загальну культуру, здатні формувати творчу особистість і можуть привести освіту України до європейського освітнього стандарту. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від процесу формування готовності майбутніх учителів до впровадження сучасних особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Щоб педагогічні кадри були готові до сучасної професійної діяльності, необхідно якнайраніше ознайомлювати майбутніх фахівців з особливостями особистісно орієнтованого навчання, із сучасними вимогами до навчально-виховного процесу школи, що постійно розвивається.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема готовності особистості до діяльності широко висвітлюється у теорії та практиці як у психології (соціальной, інженерній, військовій, космічній, спортивній), так і в педагогіці. До перших можна віднести роботи, де автори досліджували готовність як психологічний феномен (А.Д.Танюшкін, М.І.Дяченко і Л.А.Кандибович, М.Д.Левітов, В.О.Моляко, Л.С.Нерсисян, О.В.Проскура, В.Н.Пушкін, А.Ц.Пуні, О.Н.Чебикін, О.О.Ухтомський та ін.). Дослідженню готовності викладача до різних видів педагогічної праці, зокрема до особистісно орієнтованого навчання приділено увагу в роботах таких дослідників, як А.О.Деркач, Г.С.Костюк, В.О.Моляко, А.Ф.Петченко, В.О.Сластьонін, П.Р.Чамата, Є.С.Шевчук, О.Г.Ярошенко та ін. [1].

Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях, де висвітлені питання професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (О.А.Абдулліна, А.М.Алексюк, І.А.Зязюн, Г.О.Балл, Н.В.Кузьміна, Д.Ф.Ніколенко, Н.Г.Ничкало, Л.П.Пуховська, В.О.Семиченко, С.О.Сисоева, Р.І.Хмелюк та ін.).

Серед зарубіжних учених, зокрема американських (Г.Оллпорт, Д.Кац, М.Сміт та ін.) цінними є праці, в яких приділяється увага дослідженню соціальної установки на особистісно орієнтоване навчання.

Значний інтерес для розуміння суті готовності майбутніх педагогів до впровадження педагогічних технологій мають дослідження вітчизняних та зарубіжних учених про свідомість, самосвідомість, у контексті реалізації особистісно орієнтованого навчання (М.Й.Боришевський, І.С.Кон, О.М.Леонтьєв, Р.Бернс та ін.)[2].

З огляду на викладене стає очевидною актуальність проблеми підготовки студентів педагогічних університетів до впровадження сучасних педагогічних технологій, в тому числі особистісно орієнтованого навчання.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити сутність та складові компоненти підготовки майбутнього педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання, визначити педагогічні умови його ефективної організації.

Виклад основного матеріалу... Особистісно орієнтоване навчання – це навчання, центром якого є особистість, самобутність, самоцінність, де суб'єктний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. Особистісно орієнтоване навчання у вищій школі ґрунтується на певних принципах:

- пріоритет індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом навчального процесу;
- співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення особистості;
- визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності;
- випереджувальний характер освіти, що забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця;
- визначення дієвості освітнього закладу організацією навчального середовища;
- врахування індивідуального досвіду студента, його потреби в самореалізації, самовизначенні, саморозвитку [2].

За таких умов відбувається гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, набуття неповторної індивідуальності. Тому основними функціями стають виховна, розвивальна і самовдосконалення, а не освіта, як у традиційній системі. У такому розумінні освіта справді гуманізується, бо всебічно сприяє збереженню та розвитку екології людини, її інтелектуальному, духовному й фізичному зростанню, соціалізації в умовах навчально-пізнавальної діяльності.

Для переходу до особистісно орієнтованого навчання в середній школі особистісно орієнтовану освіту майбутній педагог має отримати у вищому навчальному закладі.

Майбутній вчитель повинен бути готовим до реалізації особистісно орієнтованого навчання. Це має стати важливим завданням професійно-педагогічної підготовки фахівця. В процесі такої підготовки у майбутнього педагога повинно бути сформовано:

- сприйняття актуальності і значимості ідей і цінностей особистісно орієнтованого навчання;
- самообґрунтування вчителем своїх дій, самореалізація на основі внутрішньої професійної мотивації;
- неперервний пошук альтернатив існуючій практиці освіти і виховання;
- цілепокладання і цілереалізація на основі авторської моделі освіти і виховання;
- спільне з учнями осмислювання елементів змісту освіти;
- внесення авторських елементів в зміст освіти і виховання;
- рефлексія власної і професійної поведінки;
- відповідальність за прийняті рішення;
- прийняття чи відторгнення форм діяльності і спілкування з позиції власного педагогічного ідеалу;
- орієнтація на діалог і власні зміни в процесі педагогічного спілкування тощо [3].

Особистісно орієнтоване навчання має свої особливості, що ґрунтуються на врахуванні мотивів, визначенні мети і задач навчання, знаннях студентами способів досягнення поставленої мети; оволодіння базовою освітою (стандартом); систематичному науково підтвердженому виявленні динаміки процесу навчання рівню засвоєних знань, вмінь, навичок; інтегрованого використання їх власного досвіду та формуванні на цій основі індивідуально-прийнятної дидактичної системи знань. На основі сучасних досліджень готовність майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання у подальшій професійній діяльності розглядається як система, що забезпечує внутрішні умови для успішного формування професійної грамотності студента педагогічного вищого навчального закладу щодо реалізації особистісно орієнтованого навчання. Готовність майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання науковці розглядають як єдність таких складових компонентів: мотиваційного, змістового та методичного [3].

Мотиваційний компонент передбачає сформованість мотивів і цілей особистісно орієнтованої педагогічної діяльності вчителя як запоруки власної самореалізації і саморозвитку; зацікавленість працею вчителя як важливим джерелом професійних потреб і особистісного росту; стійкий інтерес до предмету викладання як результату усвідомленого вибору майбутньої предметно-професійної діяльності; гуманне ставлення до дитини; високий рівень емпатійності і

поваги до особистості кожного учня, розуміння його потреб, бажань і устремлінь; врахування досвіду дітей та стійку орієнтацію на особистісний розвиток учнів; усвідомлення і привласнення ціннісних гуманних орієнтацій.

Змістовий компонент готовності до особистісно орієнтованого навчання передбачає системне володіння знань особистісно орієнтованого навчання із дисциплін педагогічного і предметно-методичного циклів; продуктивний рівень відтворення теоретичних положень та понять особистісно орієнтованого навчання в практичній діяльності, при баченні особливостей педагогічного процесу в школі та перспектив його розвитку. Також вищезазначений компонент спрямований на розвиток творчого рівня предметно-професійних умінь щодо реалізації технологій особистісно орієнтованого навчання та застосування моделей такого навчання в школі [3].

Методичний компонент передбачає впевненість у власних професійних можливостях; творче ставлення до своєї практичної діяльності та її реалізації залежно від змін в освіті та суспільстві; стійке бажання самопізнання і системне володіння навичками самоаналізу, саморегуляції, самооцінки і самоконтролю, самоактуалізації; вміння будувати навчальний процес на доступній технології особистісно орієнтованого навчання; здатність у створенні індивідуальної самодостатньої методики і на її основі технології викладання предмету; коригування процесу власного розвитку через розроблення та втілення системи оптимальних технологічних прийомів викладання предмету під час педагогічної практики [4].

Засобами здійснення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання можуть бути педагогічні умови її ефективної організації. Вдосконалити професійну педагогічну підготовку і забезпечити якість підготовки майбутніх учителів до реалізації особистісно орієнтованого навчання можливо при дотриманні певних умов. Перш за все необхідно збагатити курси «Педагогіки», «Психології», «Методики виховної роботи» та ін. теоретичним матеріалом особистісно орієнтованої педагогіки.

Також потребують введення на лекційно-семінарських та лабораторних заняттях елементи особистісно орієнтованого навчання (монолог студента, діалог, полілог, опора на творчий потенціал та індивідуальні можливості і здібності студентів, співпраця, співтворчість, ігрова форма навчання з вільним вибором ролей, проблемні та навчальні ситуації; забезпечення кожному студенту успіху в педагогічному процесі). Важливого значення набуває формування у майбутнього вчителя почуття толерантності і емпатійності, які можна розвинути за допомогою такого технологічного прийому, як обмін думок.

При вивченні дисциплін професійно-педагогічного блоку слід враховувати соціальне замовлення суспільства на розвиток особистості та враховувати фундаментальні педагогічні дослідження з цієї проблематики, реалізацію методологічних знань з особистісно орієнтованого навчання в практиці на основі поступовості, оновлення, традицій і новаторства. Також дуже важливо враховувати сучасне методологічне осмислення особистісно орієнтованої педагогіки, її конкретно-історичний аналіз на основі моделювання і прогнозування процесу особистісно орієнтованого навчання та на цій основі вивчати пріоритетні і альтернативні напрями розвитку педагогічної науки. Також слід звертати особливу увагу на розвиток професійно-прикладної підготовки майбутнього вчителя, здатного до постійного самопізнання, саморозвитку, самореалізації і самовдосконалення в процесі практичної діяльності в школі [1].

Перегляд навчальних планів в їх практичній частині, звернення до організованої самостійної праці студентів; вивчення світового досвіду професійної підготовки вчителів є проблемою, що заслуговує негайної уваги працівників вищої школи.

В сучасних наукових дослідженнях простежуються можливі шляхи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до реалізації особистісно орієнтованого навчання. Це:

- створення позитивної мотивації і особистої установки студента на розуміння, оволодіння системою знань і вмінь з особистісно орієнтованого навчання в школі;
- самовизначення студентів через надання їм права вибору змісту підготовки з предметів педагогічного блоку і способів їх засвоєння, а також свобода переходу на різні етапи навчання через введення модульно-рейтингової системи організації навчання;
- гнучкість, варіативність, адаптивність і відкритість змісту і організаційних форм навчання по відношенню до індивідуальних особливостей студентів і умов підготовки шляхом вільного вибору студентами спецкурсів і спецсеминарів з педагогічної тематики;
- насичення педагогічних курсів методологічними, теоретичними, практичними положеннями особистісно орієнтованого навчання;
- педагогічний практикум під час педагогічних практик з елементами спостереження, вивчення і впровадження технологій особистісно орієнтованого навчання;
- комплексна організація навчально-пізнавальної діяльності студентів у сфері особистісно орієнтованого навчання;

– різноплановість та пріоритет інтенсивних, в першу чергу, дослідницьких методів навчання;
– особистісно-гуманітарна організація майбутнього педагога на основі поваги до особистості і вибору студента [3].

Цілеспрямована робота над створенням педагогічних умов для професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання дасть студентам підґрунтя для розуміння необхідності і актуальності реалізації в освітньому середовищі технологій особистісно орієнтованого навчання; сформує у майбутнього вчителя позитивну мотивацію організації процесу особистісно орієнтованого навчання; покладе основу науковим студентським дослідженням у галузі особистісно орієнтованих технологій навчання (рефератам, курсовим, дипломним, магістерським роботам); сприятиме формуванню і розвитку особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя.

Створення необхідних педагогічних умов у стінах педагогічного вищого навчального закладу є однією з головних умов підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до реалізації мети й завдань особистісно орієнтованого навчання.

Висновки... Таким чином, одним із пріоритетних напрямів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів ми вважаємо вдосконалення їх готовності як до професійної діяльності в цілому, так і до впровадження особистісно орієнтованих технологій зокрема. Саме в педагогічному університеті, у процесі навчання закладаються основи особистісно орієнтованої педагогіки, технологічної грамотності та педагогічної майстерності. Такий підхід дає можливість молодому педагогові впевнено почувати себе в професійній діяльності, швидше адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи з особистісно орієнтованих позицій, вміти вивчати особистісні якості й особливості учнів, визначати оптимальні умови педагогічного впливу, глибоко аналізувати результати своєї діяльності.

Перспективи подальшого розвитку проблеми... Подальшої розробки сьогодні вимагає проблема підготовки майбутніх педагогів до здійснення особистісно орієнтованого навчання в процесі педагогічної практики, позааудиторній діяльності та ін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / [О. М. Пехота, В. Д. Будак, А. М. Старева та ін.]. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 495 с.

Анотація

Л.А.Машкина

Підготовка майбутнього педагога к реалізації особистісно-орієнтованого навчання

В статті раскрыто особливості підготовки майбутніх педагогів к реалізації особистісно орієнтованого навчання. Определены основные компоненты готовности студентов к такому обучению: мотивационный, содержательный, методический. Мотивационный компонент, в частности, предусматривает сформированность мотивов и целей лично ориентированной педагогики; содержательный – направленный на системное овладение знаниями лично ориентированного обучения из дисциплин педагогического и предметно-методического циклов, а методический компонент нацеливает на технологические умения в контексте вышеупомянутого обучения. Освещены педагогические условия эффективной подготовки будущих учителей к лично ориентированному обучению.

Ключевые слова: *будущий педагог, лично ориентированное обучение, компоненты готовности, педагогические условия.*

Summary

L.A.Mashkina

Preparing of the Future Pedagogue to Realization of Person-Centered Learning

In the article the features of training of the future teachers to implement learner-oriented learning are revealed. The main components of the readiness of students for such training: motivational, informative, methodical are determined. Motivational component, in particular, provides for the formation of the motives and goals of personality oriented pedagogy; substantial - a system aimed at the acquisition of knowledge of personality-oriented training courses teaching methods and subject-cycles, and the methodological component aims at technological skills in the context of the above teaching. Pedagogical conditions of effective preparation of the future teachers to personally oriented learning are elucidated.

Key words: *future teacher, person-oriented learning, components of readiness, pedagogical conditions.*

Дата надходження статті: «25» березня 2013 р.